

Aleks Kasepalu diplomitöö "8.klassi õpikute keel ja selle mõju õpilaste keeletarvitusele" retsensioon.

Aleks Kasepalu diplomitöö (245 lk.käsikirja) on huvitav ja väärtuslik uurimus,milles üksikasjalikult jälgitakse üht olulisemat õpilaste keeletarvitust määravat tegurit,nimelt õpikute keelt.

Et selgitada õpikute keele mõju õpilaste keeletarvitusele, on diplomand välja töötanud vastava metoodika.Selleks on autor ~~xxi~~ esiteks analüüsinud kõikide 8.klassis tarvitata~~va~~id eestikeelsete õpikute keelt.Läbi on sel puhul tulnud töötada tervelt 12 õpikut,neist 7 originaalõpikut ja 5 vene keelest tõlgitud õppe- raamatut.Õpikute keele jälgimisel on eelkõige pööratud tähelepanu õpikute keele- ja stiilivigadele,kuigi ei ole jäetud märkimata ka õpikute keele hinnatavaid külgi.Juba see osa tööst üksi väärrib tõsist tähelepanu,sest siin on autor konkreetsete keeleliste faktide ~~kokkuv~~ najal näidanud,et meie keskkooliõpikute keel ei ole kaugeltki korras.Vene keelest tõlgitud õpikutes esineb rohkesti russitsisme,eesti keelele võõrast keeletarvitust,stiililist ^Ykohmakust,kuid ka originaalõpikud kannatavad keeleliste stampide all,sisaldavad keelevigu,hooletusest tingitud lausete kordumisi jne.

Töö teises osas vaatleb diplomand,missugust mõju avaldab õpikute keel ja stiil õpilaste kirja~~likk~~ale keeletarvitusele.Selleks on autor ühelt poolt kasutanud vastavas aines tehtud kontrolltöid, teiselt poolt aga ka korraldanud rea kontrolltööde-laadseid katsetöid,kus õpilased loetud teksti põhjal pidid vastama teatavaile küsimustele.Võrreldes õpiku teksti õpilaste kontroll- ja harjutustöodes esinevaga on näidatud,kuidas õpiku sõnastus kajastub õpilaste keeletarvitusel.Töö lõpul tehakse kokkuvõtteid ja näida-

takse, et aine õppimisel tuubitakse sageli sõnasõnaliselt pähe õpikutes esinevad laused ühes kõigi nende vigadega, kusjuures õpiku keele mõju ulatus ei sõltu ainult sellest, kas kontroll teostati kohe peale õpiku tekstiga tutvumist või hiljem, vaid ka õpilaste üldisest andekusest. Nimelt selgus, et õpilased, kelle üldine õppeedukus oli madalam, olid hoopis enam õpitud teksti lausetes kinni kui need, kelle õppeedukus oli kõrgem ja kes materjali omandamisel ei tuupinud seda pähe, vaid püüdsid sellest aru saada. Sellised õpilased on sagedasti kirjutanud paremini ja õigemini, kui seda pakub õpiku tekst.

Töö tulemused on hinnatavad ja väärivad tutvustamist trükisõnaski.

Kuigi töö on üldiselt õnnestunud, tuleb selle puhul siiski märkida ka mõningaid, võiks ütelda tehnilist laadi puudusi, mis on kergesti kõrvaldatavad. Nimelt on töö alguses antud läbitöötatud õpikute nimestik, kus on tarbetult üks osa tiitellehel antud pealkirjast pandud jutumärkidesse, näit. A. Ridali, "Joonestamine" V-VIII klassile, ERK, Tallinn 1961 (lk. 4). Õnneks ei ole seda tehtud töö lõpul olevas kasutatud kirjanduse loetelus. Teksti sees antud üksikteoste pealkirjade puhul on jutumärgid muidugi omal kohal.

Olulisi puudusi on refereeritu ~~vi~~ tsiteeritud allikmaterjalidele viitamisel. Nii on näiteks lk. 18 kirjutatud "R. A. Budagov¹ oma artiklis "Sõnaliste stampide vastu" kirjutab, et..." ja joone all on märgitud "¹ P. A. *Bygarb, Bonpoer*, lk. 3". Siin tuleks esiteks viitemärk panna mitte autori, vaid tema artikli järele. Teiseks aga ei leidu kasutatud kirjanduse hulgas "*Bonpoer*" nimelist teost ega ka Budagovi nime. Samal leheküljel on samal kombel viidatud G. Laugaste nime juurest joone alla, kust leiame "G. Laugaste, Loomulikult, lk. 3. "Kui lugeja aga tahaks teada, kus on ilmunud artikkel "Loomulikult, lihtsalt, täpselt", siis seda ei leia

ta siit ega ka kasutatud kirjanduse loetelust. Õnneks järgmis-
tel lehekülgedel olevate artiklite ilmumiskoha kohta saame and-
meid kasutatud kirjanduse loetelust. Joonealune viide esitatud
kujul viib aga lugeja täiesti eksiteele, sest ^{uues} ~~nii~~ me tsitaadi ~~XXXX~~
päritelu kohta loeme joone alt "E. Kindlam, Keelekultuur, lk. 724",
siis ei saa sellest muud järeldada, kui et E. Kindlam on ulatus-
liku monograafia kirjutanud "Keelekultuurist", mille 724 lehe-
küljel esineb mainitud tsitaat. Õnneks on kasutatud kirjanduse
loetelus märgitud, et E. Kindlami vastav artikkel on ilmunud
"Keele ja Kirjanduse" 1961. aastakäigu 12. numbris. Samasugused
viitamise vead esinevad kogu töö ulatuses. Selle tõttu jääb lk-1
13 lugejale teadmatuks, kus on ilmunud H. Valsi artikkel "Ainult
keskmise piiril", mille 152. leheküljel vaadeldakse brošüüride
keelt. Kui aga joonealune viide annab täpselt sedasama, mis teks-
tis on juba antud, siis seesugune viide on tarbetu (näit. lk. 14,
"G. Laugaste, Eksamikirjandeist").

Edasi olgu vihjatud mõningaile väiksemaile ebatäpsustele.
Nii on lk-1 7 öeldud "Populaarseks saanud Akadeemilise Emakeele
Seltsi poolt korraldatavatel keelepäevadel on tähtsal kohal ette-
kanded...", kus arvatavasti on mõeldud mitte populaarseks saanud
Emakeele Seltsi, vaid populaarseks saanud keelepäevi, ja on tarvi-
tatud Seltsi vananenud nimetust "Akadeemiline Emakeele Selts".
Sõnajärjekorra kohta on toodud näide "1. oktoobril 1949. a. kuulu-
tati Pekingis, põlises Hiina pealinnas, välja Hiina Rahvavabariik"
ja sel puhul märgitud "Sõnajärjestust segab ~~XXXX~~ kõrvallause halb
paigutus", kuigi kõrvallauset märgitud lauses on raske leida (lk. 34).

Õpikute keele suhtes on diplomand väga nõudlik. Nii ei ole
ta rahul lausega "Tekkis üldine tööpuudus ja nälg", vaid arwab, et pa-
rem oleks öelda "algas... tööpuudus ja nälg" (lk. 44), ei ole rahul
ka sellega, et "langesid (järelilikult ka tõusid) palgad", vaid soovib,
et "palgad väheneksid (ja suureneksid)" (lk. 44), ei pea õigeks, et

tarvitatakse "peale....septembrileenumit" (lk.87), leiab, et ei tuleks kõnelda kaupade ~~XXXXXX~~ "odavavast väljamüügist", vaid "allahinnatud kaupade müügist" (lk.104), ei poolda "poolt-konstruksioone", näit. "Rohkesti on heliloojate poolt loodud ka valsilaul", vaid soovitab "Rohkesti on heliloojad loonud ka valsilaul" (lk.111), kuigi mõlemad on võimalikud, nõuab, et hästi relvastatud (lk.36) ja hästi teritatud (lk.90) peaksid olema kokku kirjutatud jne. Üldiselt on aga siiski vigu nähtud õigesti ja täibukalt ning esitatud parandusettepanekutega võib täiel määral nõustuda.

Töö on kirjutatud korrektses keeles. Keelevigu töös peaaegu ei ole. On ainult mõningaid tähelepanematuses tekkinud komistusi, näit. lk.16 desorienteerib pro desorienteerib, lk.37 õigekirja reeglid pro õigekirjareeglid, lk.183; 10 k. pro 10.kl. (klass), samuti mõningaid stiililt ebaselgeid lauseid (lk.97, 106, 196 jmm).

Töö on üles ehitatud süsteemikindlalt, loogiliselt. Tulemused esitatud selgelt, veenvalt. Töö lõpul antud nõutav venekeelne resümee, milles esinevad kahjuks ka mõned keelevead.

Hoolomata mõningatest tehnilist laadi vormivigadest tuleb esitatud diplomitööd hinnata kõrgelt, sest siin ^{on} käsitletud aktuaalseid probleeme ja antud tiheda analüüsi tulemusena vastused emakeeleõpetuse seisukohalt kõige olulisemale, nimelt küsimusele meie õpikute keelest ja selle mõjust õpilaste keeleoskuse kujunemisele.

Tartus 22.VI 1965.a.

A. Kark
.....
M. Kark